

กว่าจะถึงวัยอนุบาลก็สายเสียแล้ว

การดูแลเลี้ยงเด็กไม่มีคำว่า “สายเกินไป” หรือคำว่า “สายเสียแล้ว” เพราะพ่อแม่และผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องใช้เวลา ให้ความรักและให้กำลังใจ ตลอดจนการอบรมสั่งสอนอย่างต่อเนื่อง จนกว่าเด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ปัจจัยในการดูแลเด็กที่สำคัญซึ่งควรนำมาพิจารณาและปฏิบัติ จะสามารถตัดคำว่า “สายเสียแล้ว” ลงไปได้ ปัจจัยที่ควรพิจารณาประกอบด้วย สถาบันครอบครัว... รากแก้วของการพัฒนาคนแบบยั่งยืน เน้นการดูแลและเลี้ยงดูตามทางสายกลาง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การเสริมสร้างตระกร้าใจภายในตัวเด็ก และความรุนแรงในบ้าน

สถาบันครอบครัว... รากแก้วของการพัฒนาคนแบบยั่งยืน

ครอบครัวเป็นสถาบันที่ดีที่สุดที่จะเกื้อกูลต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และเปรียบเสมือนรากแก้วของการพัฒนาคนแบบยั่งยืนและอย่างจริงจัง

ปัจจุบันสถาบันของครอบครัวมีแนวโน้มไปในทางที่เสื่อมลง อาจเป็นเพราะสมาชิกในครอบครัวไม่ค่อยตระหนักถึงความสำคัญของบ้านและครอบครัว อาจจะเป็นเพราะภาวะแวดล้อมสถานะเศรษฐกิจสังคมที่บีบคั้นเร่งรัดมากจนเกินไป จึงทำให้เราให้ความสำคัญต่อครอบครัวน้อยลง เวลาไม่ให้แก่กันน้อยลง พุดคุยกันน้อยลง ให้จิตใจ และให้ความสนใจกันน้อยลง มีความรักและความเมตตาปราณีต่อกันน้อยลง ทำให้เกิดสภาพอิมคริม อึดอัด ขัดแย้ง หงุดหงิด คับข้องใจภายในครอบครัวมากขึ้น จนนำไปสู่ความร้ายแรงและแตกแยกในที่สุด เด็กย่อมถูกระทบมากที่สุด ซึ่งตามหลักของจิตวิทยาพัฒนาการ เด็กที่มีปัญหาพัฒนาการของบุคลิกภาพและปัญหาทางด้านจิตใจ ส่วนใหญ่มักมีสาเหตุมาจากปัญหาในครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความสุข มีความพร้อม และมีความสมบูรณ์

ปัจจัยภายในครอบครัวที่เอื้ออำนวยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจและบุคลิกภาพอย่างเต็มทีนั้น เห็นจะหนีไม่พ้นเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้คือ

1. ควรตอบสนองความต้องการของเด็กให้ถูกและเหมาะสม ทั้งความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการทางด้านจิตใจ ไม่ใช่ให้ลูกตอบสนองความต้องการของตน พ่อแม่มักจะละเลยความต้องการทางใจของเด็กคือความรัก เวลา ความใกล้ชิด อารมณ์ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เสียใจ หัวเราะ ความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยจากพ่อแม่

2. ควรมีความเข้าใจธรรมชาติของเด็กหรือจิตวิทยาของเด็กพอสมควร เพราะเด็กแต่ละคน จะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากทั้งด้านชีววิทยาและจิตวิทยาคือ เด็กมีพื้นฐานทางอารมณ์ที่ ต่างกัน มีระดับความเฉลียวฉลาดต่างกัน และมีทักษะความถนัดหรือพรสวรรค์ต่างกัน แม้จะเป็นลูก ที่เกิดจากพ่อแม่คนเดียวกันก็ตาม ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กจึงต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กและ ประยุกต์ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

3. ควรให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง พ่อแม่ควรหัดให้เด็กรับผิดชอบช่วยเหลือตนเอง หัด ให้แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง สามารถเผชิญกับความลำบากบ้าง เผชิญกับความผิดหวังบ้าง และถือย่อ ปกป้องช่วยเหลือเด็กมากจนเกินไป จะทำให้เด็กมีทักษะในการปรับตัวต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

4. ควรมีเจตคติในการเลี้ยงดูที่ดำเนินอยู่สายกลาง ซึ่งเจตคติที่ดำเนินอยู่ในลักษณะที่มาก ไป จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจเด็กพอสมควร เช่น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างรักและ ตามใจมากจนเกินไป จะมีความโน้มเอียงที่จะเติบโตไปเป็นคนที่เอาแต่ใจตนเอง ยึดตนเองเป็นจุด ศูนย์กลางโดยคำนึงถึงคนรอบข้างน้อย ส่วนเด็กที่พ่อแม่ปกป้องมากจนเกินไป จะทำให้ขาดทักษะ ในการปรับตัวในสภาพของสังคมต่างๆ สำหรับเด็กที่พ่อแม่ห่วงใยวิตกกังวลจนเกินไป จะมี แนวโน้มที่เป็นคนขาดความมั่นใจและวิตกกังวลได้ง่าย ในรายที่พ่อแม่รู้สึกไม่ชอบและรังเกียจเด็ก อย่างมาก เด็กก็ขาดความไว้วางใจต่อพ่อแม่และจะไม่ค่อยไว้วางใจสังคม ซึ่งทำให้มีแนวโน้ม ออกมาในรูปแบบของต่อต้านสังคม ส่วนในกรณีที่พ่อแม่จุกจิกเจ้าระเบียบมากจนเกินไป อาจทำให้ เด็กรู้สึกขาดความ

เชื่อมั่น

5. พ่อแม่ลูกควรมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เพราะจะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น มั่นคง มีความสุข มี ความมั่นใจที่มีคนคอยให้ความช่วยเหลือ พ่อแม่ควรแสดงความรักที่รัก ห่วงใย ปรารถนาดี เมตตา ปรานี ให้อภัยเมื่อมีความผิดพลาด

จะเห็นว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของการพัฒนามนุษย์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ดังนั้นเราควรทำครอบครัวของเราให้มีความผาสุกกันเถิด

เน้นการดูแลและเลี้ยงดูตามทางสายกลาง

การเลี้ยงดูลูกที่ไม่ได้เดินไปในแนวทางสายกลาง เป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ตัวเด็ก ทั้งทางด้านอารมณ์และพฤติกรรม ดังนั้นพ่อแม่ควรให้ความรักและตามใจลูกอย่างพอดี ช่วยเหลือ ปกป้องลูกแต่พอประมาณ แล้วปล่อยให้ลูกได้ช่วยตนเองบ้าง เราอาจมีความห่วงกังวลได้ แต่อย่าให้ มากนัก และควรสอนให้มีระเบียบวินัย แต่ก็ไม่ความเคร่งครัดจนเกินไป

การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

เด็กเป็นวัยที่มีความต้องการการมีปฏิสัมพันธ์เป็นอย่างมาก ความสัมพันธ์ที่ดีที่เด็กมีกับบุคคลสำคัญในครอบครัวจะเป็นรากฐานและเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ และเป็นรูปแบบพื้นฐานที่เมื่อเด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างและสังคม

ดังนั้นเด็กที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ที่เพียงพอ ได้รับความรักความผูกพันอย่างแนบแน่นและสม่ำเสมอ เด็กจะประทับใจความทรงจำของปฏิสัมพันธ์ที่ดีนี้ไว้เป็นรูปแบบภายในจิตใจ และเมื่อเด็กโตขึ้นจะเป็นคนที่มองโลกในแง่ดี มีความเมตตา มีความรัก รักคนเป็น มีปฏิสัมพันธ์ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

หลายครอบครัวให้ความสำคัญกับการเรียนจากรูปแบบโปรแกรมต่างๆ ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการเรียนที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ ไม่มีอารมณ์ร่วม ไม่มีการโต้ตอบแลกเปลี่ยนอารมณ์ ทำให้เด็กขาดการตอบสนองทางอารมณ์และจิตใจ อาจทำให้เด็กสร้างจินตนาการทางความคิดเพื่อชดเชย และตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ ซึ่งมักจะมึลักษณะไม่ตรงกับความเป็นจริง อาจเพื่อฝันและสร้างโลกส่วนตัวขึ้น และอาจเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสุขภาพจิตของเด็กที่จะดำเนินไปสู่ปัญหาทางด้านจิตใจที่มากขึ้นได้

การเสริมสร้างตะกร้าใจภายในตัวเด็ก

ประสบการณ์ของจิตแพทย์และนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงพบว่า การที่เด็กจะเติบโตพัฒนาไปเป็นบุคคลที่มีจิตใจอย่างไรวานั้น ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่สำคัญที่สุด ซึ่งในที่นี่จะเน้นในประเด็นของความรัก

ถ้าจะเปรียบการสานตะกร้าหวายกับการสานตะกร้าใจ คิดว่ามีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างยิ่ง การสานตะกร้าจะต้องขึ้น โครงและเริ่มสานที่ก้นตะกร้าขึ้นมาก่อน และตะกร้าที่จะบรรจุของได้ดี ของที่ใส่ไม่รั่วไหลนั้น ผู้ที่สานตะกร้าจะต้องสานก้นตะกร้าให้แน่นหนา ไม่ให้มีรูรั่ว ในกรณีที่ตะกร้าถูกสานมาจากช่างที่ทำก้นตะกร้ามีตำหนิหรือมีรูรั่ว นั้น ถ้านำไปบรรจุของ โดยเฉพาะของที่ละเอียดอ่อน ของที่บรรจุเหล่านั้นจะรั่วไหลตลอดเวลา จนทำให้ผู้ที่บรรจุของมีความรู้สึกว่าได้ทำอะไรไม่รู้จักเต็ม

ตรงนี้ก็เหมือนกับการสานตะกร้าใจ โดยเฉพาะตะกร้าแห่งความรักซึ่งมีความจำเป็นจะต้องสร้างและสานก้นตะกร้าใจกันให้ดี ให้แน่นหนาตั้งแต่ในเยาว์วัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสองขวบปีแรกแห่งชีวิต เด็กที่พ่อแม่ให้ความรัก ความอบอุ่น มีเวลาโอบอุ้ม ดูแลเป็นอย่างดี เด็กจะมีความรู้สึกเป็นสุขเกิดความรู้สึกไว้วางใจในบุคคลรอบข้าง สภาพการณ์เช่นนี้ถือว่าเป็นสภาพการณ์

ที่เด็กได้รับการสานตะกร้าใจให้หนาแน่นเป็นอย่างดี ซึ่งถ้าพ่อแม่ได้บรรจุสานต่อไปอย่างประณีตแล้ว ก็จะได้ตะกร้าใจที่หนาแน่นคงทน พร้อมทั้งจะบรรจุจิตใจและความรักที่พ่อแม่บรรจุให้ หรือที่ผู้อื่นหยิบยื่นให้ได้โดยไม่รู้ว่าหล่นซึ่งในที่สุดเราก็จะได้ตะกร้าที่เต็มไปด้วยความรักและจิตใจ ซึ่งจะทำให้เขาเหล่านั้นเติบโตไปเป็นบุคคลที่มีความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ มองโลกในแง่ดีพร้อมที่จะหยิบยื่นน้ำใจให้กับคนรอบข้าง เมื่อมีครอบครัวก็พร้อมที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุข และเมื่อมีลูกของตนเองก็จะให้ประสบการณ์ที่ตนเองเคยได้รับความรักในอดีตมาเป็นอย่างดีนั้นถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานของเขาต่อไป

ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กๆ ได้รับการสานกันของตะกร้าใจแห่งความรักที่ไม่แข็งแรง มีรูรั่วซึ่งมักเกิดจากการที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูไม่ได้ให้ความรักความอบอุ่นที่ดีพอ ขาดความคงเส้นคงวาในอารมณ์ ไม่มีเวลาดูแลลูก หรือทอดทิ้งทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้น ตะกร้าใจจะเป็นตะกร้าที่รั่ว เมื่อมีคนนำความรัก นำจิตใจมาให้ ก็ดูเหมือนว่าใส่ทำอะไรไม่รู้จักเต็มและไม่เคยรู้จักพอ

การทุ่มเทความรัก ความอบอุ่น และเวลาให้กับเด็กในเยาว์วัยนั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นรากฐานของจิตใจอันแข็งแกร่ง ดังนั้นพ่อแม่รุ่นใหม่ควรให้ความสำคัญของการสานตะกร้าใจไปน้อยๆ ของท่านให้แข็งแรง แม้จะเหนื่อยไปบ้างในการขึ้น โครงและการสานกันตะกร้า แต่ก็จะได้ตะกร้าที่สมบูรณ์อย่างคุ้มค่าจริงๆ หากมีความบกพร่องหรือพลาดไปบ้างในส่วนของการสานกัน ตะกร้า ก็อย่าได้ตกใจ เพราะความรักและความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง คงเส้นคงวาที่มีต่อลูกจนกว่าจะโตเป็นผู้ใหญ่นั้น จะสามารถย้อนกลับไปเสริมส่วนของกันตะกร้าได้ และสามารถเยียวยาร่องรอยในอดีตได้ แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์ร้อยเปอร์เซ็นต์เท่ากับการสานกันตะกร้าให้แข็งแรงแต่แรกเริ่มก็ตาม นอกจากนี้พ่อแม่และผู้ใหญ่ควรจะช่วยกันสานไปในทิศทางเดียวกันด้วย

ความรุนแรงในบ้าน

สำหรับเด็กแล้ว บ้านควรจะเป็นแหล่งพัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา พัฒนาสังคม และพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อไปเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมให้ได้ ถ้าบ้านไม่มีความผาสุก มีความรุนแรงเกิดขึ้นภายในบ้าน แม้เกิดขึ้นชั่วคราวหรือด้วยความไม่ตั้งใจก็ตาม ผลของความรุนแรงก็จะทำให้สมาชิกทุกๆ คนในครอบครัว เกิดความทุกข์ใจ อึดอัด ร้อนรน โกรธ หรือเศร้าหมองเป็นอย่างยิ่ง เด็กที่เติบโตมาในบรรยากาศของความรุนแรง ย่อมจะได้รับความกระทบกระเทือนต่อจิตใจเป็นที่สุด ถ้าเป็นบรรยากาศของความรุนแรงที่ร้ายแรงมากและยืดเยื้อ จะยังมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพและสุขภาพจิตเด็กอย่างมากมายมหาศาล เด็กอาจได้รับความรุนแรงทั้งทางร่างกายทางอารมณ์จากผู้ใหญ่ หรือจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น การลงโทษ ถูกดูค่าให้ได้เจ็บอาย ภาพของการตบตีได้เทียบจากผู้ใหญ่ภายในบ้าน ภาพของความรุนแรงจากภาพยนตร์หรือจากสื่อมวลชน

ต่างๆ หรือเป็นภาพของความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม บาดแผลทางกายที่เด็กได้รับความรุนแรงมีช้ำนานก็สามารถเยียวยาให้หายได้ แต่บาดแผลทางด้านจิตใจที่เด็กได้รับเป็นสิ่งที่เยียวยายากและยากที่จะลบเลือนได้ ทำให้เด็กรู้สึกหวาดกลัว เป็นทุกข์ กังวล เสร้าหมอง คิดฆ่าตัวตาย ไม่มีจิตใจและสมาธิที่จะศึกษาเล่าเรียน การเรียนตกลงมาก แยกตนเอง ไม่อยากเล่นกับเพื่อนๆ บางรายมีอาการฉีกกรร้าวเกิดขึ้นเสมอๆ และรู้สึกว่ท่นอะไรไม่ค่อยได้ เด็กที่ได้รับความรุนแรงจะเก็บประสบการณ์ของความรุนแรงนี้ไว้ในจิตใจ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะมีความโน้มเอียงที่จะใช้ความรุนแรงอย่างเดียวกันหรือคล้ายๆ กันกับประสบการณ์ในอดีตที่ตนได้รับมากระทำกับผู้ที่อ่อนวัยกว่า ดังนั้นพ่อแม่ต้องช่วยกันป้องกันยับยั้งไม่ให้ความรุนแรงนี้เกิดขึ้นทั้งในบ้านและในสังคม

บทสรุป

ปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมาล้วนเป็นปัจจัยที่ผู้ปกครองควรนำมาคิดและพิจารณา สี่ปัจจัยแรกเป็นปัจจัยที่ต้องเสริมสร้างให้มีขึ้น ส่วนปัจจัยสุดท้ายเป็นปัจจัยที่ต้องระวังไม่ให้เกิดขึ้น ถ้าเราจัดปัจจัยต่างๆ ให้เหมาะสมแล้ว ในการเลี้ยงดูเด็กจะไม่มีคำว่า “สายเกินไปแล้ว” เพราะถ้าตั้งใจทำเมื่อใดก็เป็นปัจจัยเสริมต่อเด็กทันที เพียงแต่ขอให้ตั้งใจทำอย่างสม่ำเสมอและยาวนาน ในที่สุดเราก็จะได้ลูกของเรามีแต่ความน่ารักและความแข็งแกร่งอดทน